

МІСЦЕ ФІНАНСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність фінансів підприємств. Показано місце фінансів в господарській діяльності підприємств, обґрунтовано необхідність підвищення рівня фінансового забезпечення вітчизняних підприємств.

Essence of finances of enterprises is considered. The place of finances is rotined in economic activity of enterprises, grounded necessity of increase of level of the financial providing of domestic enterprises.

Ключові слова: фінанси, функції фінансів, фінанси підприємств, фінансове забезпечення,

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання зростає значення фінансів як складової господарської діяльності підприємств. Сучасні світові економічні тенденції свідчать, що в умовах високого рівня фінансових ризиків, впливу різних кризових чинників на діяльність господарських суб'єктів, однією з головних проблем функціонування підприємств є забезпеченість необхідними ресурсами, зокрема фінансовими. Відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів спричиняє фінансовий дисбаланс, втрату належного рівня конкурентоспроможності та, в кінцевому рахунку, й банкрутство підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із сутністю фінансів як економічної категорії розглядаються Бланком І. О. [1], Грязноюю А. Г. [2], Тимошенко Ю. М. [3], Ф. Моділ'яні, М. Міллером [4], Опаріним В. М. [5] та іншими. Дістали розвитку в економічній науці і питання, пов'язані із визначенням функцій фінансів [6-7]. Разом з тим, потребують подальшого вивчення питання пов'язані із місцем фінансів в господарській діяльності підприємства в сучасних умовах.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності підвищення фінансового забезпечення вітчизняних підприємств промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою господарської діяльності підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення рівня добробуту його власників, що досягається за рахунок конкретизації цілей з врахуванням завдань та особливостей майбутнього фінансового розвитку підприємства [1, с. 114]. Зважаючи на динамічний розвиток та насиченість світових ринків метою підприємства в сучасних умовах є й забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, який надасть можливість оперативно реагувати на потреби ринку. Рівень конкурентоспроможності значною мірою формує ефективність управління фінансами, тобто визначення загальної потреби у фінансових ресурсах – їх оптимальної структури та умов залучення. Управління фінансами передбачає не лише ефективне використання вже накопиченої частини фінансових ресурсів, але і формування додаткових, що забезпечують майбутній розвиток підприємства та сприяють підвищенню його конкурентоспроможності.

Разом з тим, оскільки промислове підприємство є економічним суб'єктом економічної системи, досягнення даних цілей передбачає гнучке та постійне управління фінансами. Управління фінансами будь-якого підприємства незалежно від виду економічної діяльності є одним з основних елементів загального управління. Фінанси - це фундаментальна, узагальнююча багатозначна економічна категорія, яка характеризує процеси утворення, розподілу і перерозподілу грошових коштів держави, регіонів, юридичних та фізичних осіб у процесі формування їх доходів, витрат, накопичень, і виникають при цьому грошові відносини [2].

В процесі розвитку економіки дана категорія зазнала змін. До 1950 р. управління фінансами на підприємстві обмежувалось отриманням необхідних коштів для забезпечення росту підприємства та взаємовідносинами з банком. Розширення підприємств, збільшення кількості міжнародних груп,

диверсифікація засобів фінансування, загострення конкурентної боротьби на ринках – усі ці фактори спонукали фінансових директорів дбати не лише про отримання фінансових ресурсів, а й про їх використання.

Друга половина XX століття характеризується розвитком нової концепції фінансів підприємства, найактивнішу участь у нових дослідженнях брали США. Зокрема, у 60-ті роки завдяки зусиллям У. Шарпа, Дж. Літнера та Дж. Моссіна була розроблена модель оцінки доходності фінансових активів. У другій половині 50-х років Д. Дюраном проводились інтенсивні дослідження з теорії структури капіталу і ціни джерел фінансування [3]. Найсуттєвіший внесок у розробку цього напрямку внесли Ф. Моділ'яні і М. Міллер, які стверджували, що вартість будь-якої фірми визначається виключно її майбутніми доходами і зовсім не залежить від структури її капіталу [4].

На думку більшості науковців, фінанси, як економічна категорія, відображає сукупність економічних відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. В сучасних умовах фінанси підприємств визначають як «сукупність обмінно-розподільчих відносин, що виникають на підприємстві в процесі формування, розміщення і використання фінансових ресурсів, здійснення витрат, отримання і розподілу доходів» [5, с. 75].

Отже, основа фінансів підприємств – фінансові відносини, які є складовою економічних відносин. Фінансові відносини підприємств пов'язані з формуванням і використанням грошових доходів і нагромаджень підприємств, а також контролем за їх формуванням, розподілом і використанням.

Сутність економічної категорії проявляється в її функціях. На думку окремих економістів фінансам притаманні три функції — розподільна, контрольна і регулятивна [6; 7]. Водночас у літературі розглядають й інші функції фінансів: оперативна, стимулююча, перерозподільна, відтворювальна. За останні роки фінанси розширили свої межі, наголос тепер робиться на пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів та на інвестуванні коштів в активи чи проекти, що приносять високі доходи за найменшого ризику [8, с. 75]. В умовах ринкової економіки ефективне управління передбачає оптимізацію ресурсного потенціалу підприємства, зокрема фінансових ресурсів.

Система стратегічних фінансових цілей повинна забезпечувати формування достатнього обсягу власних фінансових ресурсів і високу рентабельність використання власного капіталу; оптимізацію структури активів і оборотного капіталу; встановлення прийнятного рівня фінансових ризиків в процесі здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства у довготерміновому періоді [1]. Разом з тим, як видно з таблиці 1, вітчизняні промислові підприємства недостатньо ефективно формують власні фінансові ресурси, джерелами яких є чистий прибуток та амортизаційні відрахування.

Таблиця 1

Чистий прибуток (збиток) за видами промислової діяльності (складено за даними [9, с. 87; 10])

Вид промислової діяльності	Значення, тис. грн.						
	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.
Промисловість	10721,0	17502,9	22630,1	29286,9	5542,5	-14192,5	11889,6
Добувна промисловість	1508,2	3662,6	3896,1	6110,4	16917,6	408,8	15639,5
Переробна промисловість	10931,5	13774,8	15503,2	22035,0	-10989,1	-14113,9	-3177,6
Легка промисловість	-93,9	-113,7	-73,1	-4,0	-598,1	-17,0	-9,0
Хімічна та нафтохімічна промисловість	691,3	1826,0	773,9	1523,4	-652,7	-2846,1	-1996,1
Машинобудування	889,5	1258,4	825,0	3485,5	-1089,5	37,3	4235,5
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	-1718,7	65,5	3230,8	1141,5	-386,0	-487,4	-572,3

Впродовж 2004-2010 рр. кінцевий результат діяльності промисловості в цілому мав тенденцію до скорочення, а в 2009 р. практично за усіма видами промислової діяльності отримано кінцевим результатом

чистий збиток. Незважаючи на те, що в 2010 р. ситуація дещо покращилась і по промисловості в цілому отримано чистий прибуток в розмірі 11889,6 тис. грн., проте за такими видами промислової діяльності, як переробна, легка, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води діяльність залишилась збитковою. Досить негативним є те, що впродовж 2004-2010рр. підприємства легкої промисловості отримували чистий збиток, який періодично зростав та скорочувався. Усе це свідчить про незадовільний рівень управління фінансами на вітчизняних підприємствах.

Одним з основних чинників, які спричинили суттєве зменшення чистого прибутку є світова фінансова криза, яка зумовила зниження рівня ділової активності на світових та вітчизняному ринках. Нестача власних обігових коштів, дисбаланс дебіторської та кредиторської заборгованостей призвели до того, що основним завданням фінансів вітчизняних підприємств стає не максимізація прибутку, а уникнення банкрутства.

Ефективність управління фінансами можна оцінити і за відносним показником прибутку – рентабельністю операційної діяльності, який надає можливість оцінити величину прибутку, отриманого промисловими підприємствами в результаті понесених операційних витрат.

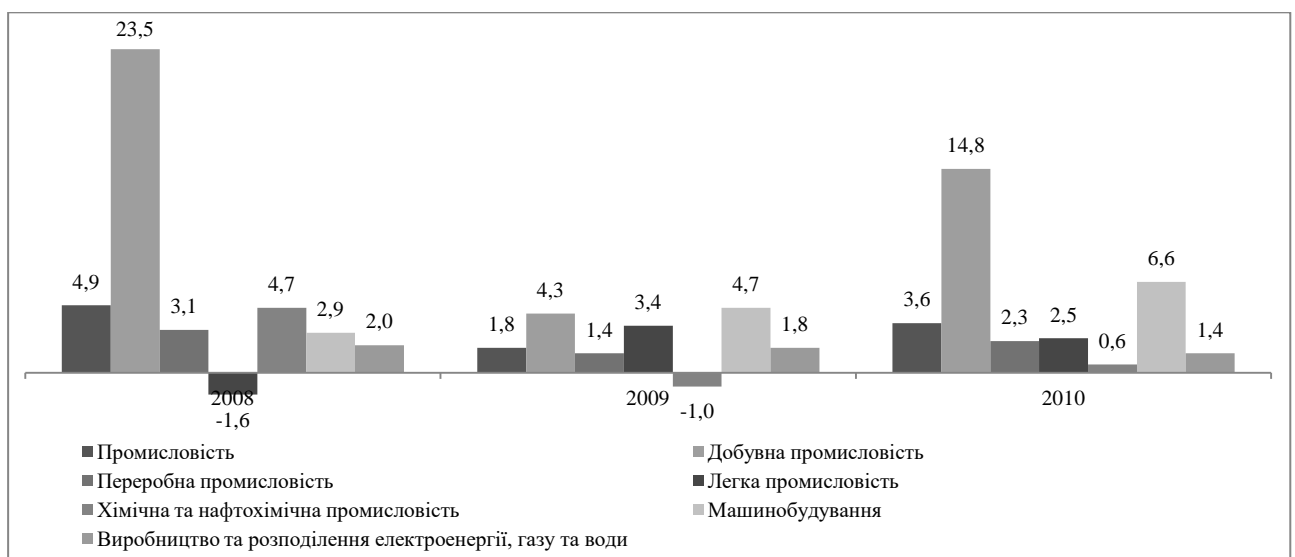

Рис.1. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності, відсотків

З рисунка 1 видно, що практично усі підприємства за видами промислової діяльності за показником рентабельності операційної діяльності є рентабельними, крім підприємств легкої промисловості. Разом з тим, за більшістю видів промислової діяльності рівень рентабельності не перевищував 5%. Причинами незадовільного стану управління фінансами є й відсутність на більшості вітчизняних промислових підприємств належної системи фінансово-господарського аналізу, внутрішньофірмового планування та бюджетування.

Незбалансованість фінансів суб'єктів господарювання знижує фінансово-економічний потенціал розвитку, призводить до виникнення ризику втрати фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, а також до зростання боргових зобов'язань. Альтман А. [11] визначив, що в результаті розбалансування фінансів до визнання банкрутства промислові підприємства втрачають 15% вартості, підприємства торгівлі – 7%. Узагальнення досліджень економістів за останні 25 років надали можливість Нефьодову Д. виявити, що втрати від розбалансування фінансів становлять 11-15 % від загальної вартості підприємства до виникнення фінансових труднощів, зокрема, прями витрати складають 3,0-4,5 %, непрямі – 8-10 % [12, с. 62-67].

В умовах фінансової кризи та дефіцитності оборотних активів наявність фінансових ресурсів є одним з визначальних факторів розвитку підприємств, а ефективність діяльності підприємства знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, ефективне управління фінансами відіграє важливу роль в господарській діяльності підприємства. Забезпеченість необхідним обсягом власних та

залучених фінансових ресурсів створює можливості підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, впровадження інновацій. Перспективами подальших досліджень в даному напрямку є визначення рівня фінансового забезпечення вітчизняних підприємств та напрями концентрації фінансових ресурсів.

Література

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – К. : Изд-во "Ника-Центр", 1999. – 528 с.
2. Фінанси // Фінансово-кредитний енциклопедичний словник / за заг. ред. А. Г. Грязнова. – М.: Фінанси і статистика, 2002. – 1045 с.
3. Тимошенко Ю.М. Фінансовий менеджмент активів підприємств, актуальні напрями його розвитку // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 1 (7). – С. 94-97.
4. Модильяни Франко, Миллер Мертон. Сколько стоит фирма? Теорема ММ / Академия народного хозяйства при Правительстве РФ / А.М. Семенов (пер.с англ.). – 2.изд. – М. : Дело, 2001. – 271с.
5. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
6. Симоненко В. К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) : монографія / В. К. Симоненко, О. І. Барановський, П. С. Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с.
7. Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія і практика) : монографія / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. – Одеса : Юридична література, 2004. — 136 с.
8. Слободяник Ю.Б. Фінансовий механізм функціонування підприємств пасажирського автотранспорту в сучасних умовах : монографія / Ю.Б. Слободяник – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 158 с.
9. Промисловість України у 2001-2007 рр.: [стат. зб.] / [за ред. Л.М. Овденко]. – К.: Держкомстат України, 2008. – 304 с.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Altman E. I. The Success of Business Failure Prediction Models / E. I. Altman // Journal of Banking and Finance. – № 8. – 1984. – P. 171-198.
12. Нефёдов Д. А. Методы аппроксимации и количественной оценки издержек финансовой неустойчивости / Д. А. Нефедов // Корпоративные финансы. – № 3 (7). – 2008. – №. 62-67.